

Maatilojen inhimillinen pääoma on tärkeä varanto

Pellot tuottavat satoa ja lehmät tuottavat maitoa. Koneidenkin voi ajatella tuottavan silloin, kun ne eivät satu olemaan rikki. Pääomat ovat varantoja, joista voi ammentaa virtoja, tuottoja. Pääomiin kuuluu myös inhimillinen pääoma.

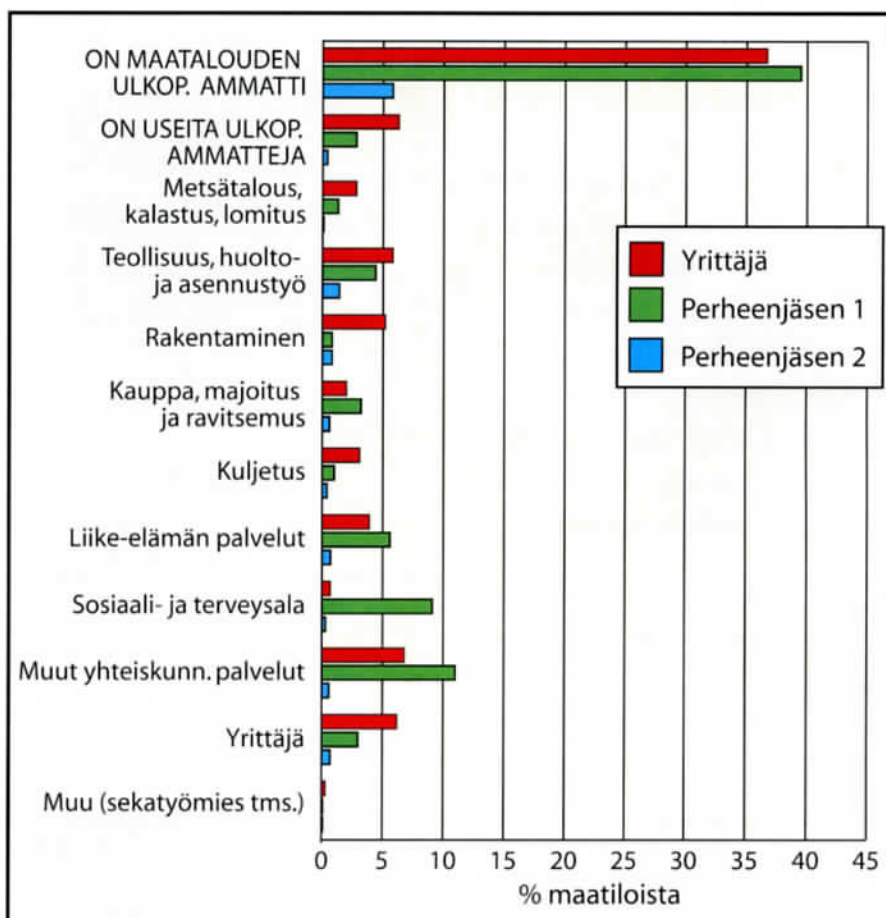
Omaa osaamista on jo vaikeampi ajatella pääomana. Sillä ei ole hintalappua eikä pankinjohtajakaan kerro, millaista korkoa sille maksettaisiin. Tämä ihmiseen sitoutunut inhimillinen pääoma kuitenkin tuottaa siinä missä muukin pääoma. Sitäkin voi ajatella sijoituskohteena: sitä voi kartuttaa ja sen tuotto vaihtelee.

Tätä pääomaa kertyy koulutuksesta, työkokemuksesta, yrityksistä ja erehdyksistä. Maailma piiryy kirikkaampaan, turhat hötkyilyt jäävät vähemmälle ja jälkeä syntyy tasaiseen tahtiin. Sitä on inhimillinen pääoma.

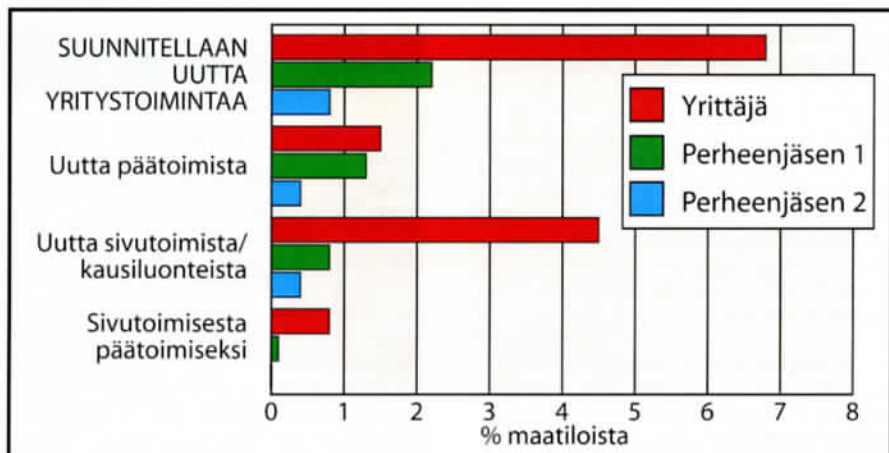
Monipuolista pääomaa

Maatilaväestöllä on koulutuksen ja työkokemuksen kautta hyvin monipuolista inhimillistä pääomaa (kuvio 1). Yli 60 prosentilla maataloista asustaa pariskunta, josta jommallakummalla on koulutus myös maatalouden ulkopuoliseen ammattiin. Kahdella kolmasosalla tiloista jommallakummalla on työkokemusta toisen palveluksessa. Ja kaikilla on tietenkin kokemusta maatalaan liittyvistä moninaisista asioista: kasvien ja eläinten hoidosta, hitsauksesta, yrityksen johtamisesta ja nykyisen tukijärjestelmän ansiosta myös suhdetoiminnasta.

Monilla maataloilla inhimilliselle pääomalle ammennetaan tuottoa sekä yritystoiminnasta että palkkatyöstä. Nykyisin yli puolet maatilaperheiden tiloista on peräisin tilan ulkopuolelta, pääosin palkkatyöstä. Tällaiseen suuntautumiseen ovat vaikuttaneet monet syyt: vaihtoehtojen olemassaolo, tietustien vertailu, perinteet, tunteet ja ihmisten elämälleen asettamat moninaiset tavoitteet.



Kuvio 1. Maatalouden ulkopuolisen ammatin yleisyys ja ala vuonna 2007.



Kuvio 2. Uutta, maatalouden ulkopuolista yritystoimintaa koskevien suunnitelmien yleisyys maataloilla vuonna 2007.

Jaana Kankaanpää



Erikoistutkija Tuomas Kuhmonen korostaa inhimillisen pääoman merkitystä maataloilla.

EU-jäsenyyssä aikana esimerkiksi palkkatyötä ovat suhteellisesti eniten lisääntyneet kaikkein päätoimisimmat kotieläintilat, mikä kertoo syvällisestä toimintatavan muutoksesta osalla tiloista. Kokonaisuutena maatilat ovat hyödyntäneet inhimillistä pääomaansa kasvavassa määrin maatalon ulkopuolella.

Kysyntä ja tarjonta

Maaseudun suuret liiketoimintamahdollisuudet avautuvat juuri niillä aloilla, joilla maatalojen yrittäjillä on osaamista: sosiaali- ja terveysalalla, opetuksessa ja teknisillä aloilla. Työvoimapula leviää myös maaseudulle kuin kulkutauti. Esimerkiksi sosiaali- ja terveysalalle pitäisi löytää tekijä noin 60 prosentille nykyisestä työpaikkamäärästä 15 vuoden sisällä.

Kunnille tulee hätä käteen. Uusia toimintamalleja syntyy ja paikallisten yrittäjienkin apua luultavasti kaivataan, jos hinta, laatu ja katu-uskottavuus ovat kunnossa. Kun kysyntä on viriämässä, on syytä katsastaa myös tarjonnan näkymiä.

Noin 30 prosentilla maataloista jompikumpi puolisoista toimii jo yrittäjänä maatalouden ulkopuolisella alalla.

Uuden yritystoiminnan käynnistämistä lähivuosina suunnitellaan noin seitsemällä prosentilla tiloista (kuviot 2) eli toiminta yleistyy edelleen.

Monimutkaisia tilastollisia menetelmiä käyttäen voidaan valaista uuden yritystoiminnan käynnistämisaikomusten olemassaolon taustaa. Uutta yritystoimintaa suunnitellaan erityisesti tiloilla, joilla tällaista toimintaa jo harjoitetaan, joilla jollakin perheenjäsenellä on useita maatalouden ulkopuolisia ammatteja ja joilla mahdollinen jatkaja on jo kuvioissa mukana.

Vähäiset metsätulot lisäävät uusien liiketoimintasuunnitelmien todennäköisyyttä. Samoin vaikuttaa suuri riippuvuus muun yritystoiminnan tuloista: kun tälle tielle on lähdetty, sitä pitkin on asteltava ja toisaalta tiekin on jo tuttu. Kynnikko voisi kiteyttää tuloksen niin, että yritystoiminnassa on vain kaksi kriittistä vaihetta: 1) kuinka päästä alkuun ja 2) kuinka selviytyä sen jälkeen tapahtuvista asioista. Pääoman määrää, sen tuottoa sekä tuoton kestoa koskeva ajattelumalli tuntuu joka tapauksessa vaikuttavan näidenkin aikomusten taustalla.

Katseet metsässä ja urakoinnissa

Maatilaväestön uutta liiketoimintaa koskevat suunnitelmat ovat vahvasti suuntautuneet metsätalouteen sekä urakointiin, joka on nykyisin tärkein tilan ulkopuolisen liiketoiminnan muoto. Kokonaan uusille urille suuntautumista suunnittelevat melko harvat ja tulevaisuuden työvoiman kysynnän kasvu-aloille suuntautumista erityisen harvat. Syytä tähän on monia.

Valtaosalla maataloista tavoitellaan perheen kohtuullisen toimeentulon turvaamista, jolloin palkkatyö tai pienimuotoinen urakointi maatalouden ohella riittävät tavoitteen täyttämiseen. Palkkatyö on myös riskittömämpi vaihtoehto saada tuottoa omalle ammattitaidolleen.

Toisaalta maataloja on pitkään "opastettu" esimerkiksi matkailun ja omien tuotteiden jatkojalostuksen pariin – ehkä niiden on ajateltu sopivan hyvin tilakokonaisuuden osaksi. Kovin etäistä liiketoimintaa on ehkä ajateltu olevan vaikea sovittaa osaksi maatalon toimintaa.

Valinnan mahdollisuus

Yrittäjyys on riskipitoisten liiketoiminnan mahdollisuuksien hyödyntämistä. Maaseudun suurimmat liiketoimintamahdollisuudet eivät ole tilan liepeillä, ja nekin on hyvä nähdä. "Liitännäiselinkeinoajattelun" voisi korvata "liiketoiminta-ajattelulla", jolloin nämäkin huomattaisiin paremmin. Niille, jotka tämän valinnan tekevät, erilaiset yhtiömallit ja osuuskunnat voivat helpottaa kynnystä tarttua mahdollisuuksiin uskottavalla ja yrittäjälle inhimillisellä tavalla.

Lypsävää lehmää ei kuitenkaan kannata tappaa vain muutoksen vuoksi; paras tuotto omalle inhimilliselle pääomalle voi syntyä läpi elämän omassa navetassa tai palkkatyössä. On silti hyvä olla tietoinen pääoman tuotosta myös vaihtoehtoisissa sijoituskohteissa. Nyt noita kohteita on aiempaa enemmän tarjolla. Sijoitusneuvontaa tarjoavat yrittäjän lukuisat ystävät.

Tuomas Kuhmonen
erikoistutkija
Jyväskylän yliopisto